

Reserapport

Utfärdat 2023-10-23

Diarienummer EXF-2023-02168

Reserapport - Holland, Utrecht, Hilversum, Van Den Berk, Boskoop

Rapporteras av

Namn: Oskar Hägg & Hans Lindqvist

Befattning: Trädspecialister

Resmål

Utrecht, Holland

Hilversum, Holland

Van Den Berk, Holland

Boskoop, Holland

Datum för resan

2023-09-04	till	2023-09-07
------------	------	------------

Deltagare

Göteborgs Stad, Exploateringsförvaltningen

Oskar Hägg, Trädspecialist, Mark & Miljö

Hans Lindqvist, Trädspecialist, Mark & Miljö

Göteborgs Stad, Stadsmiljöförvaltningen

Johannes Josefsson, Trädspecialist, Miljö

Göteborgs Stad, Stadsfastighetsförvaltningen

Erik Kassell Godée, Trädspecialist, Bygg-Utemiljö-Säkerhet

Stockholm Stad

Britt-Marie Alvem, Trädspecialist, Trafikkontoret

Joakim Josefsson, Trädspecialist, Trafikkontoret

Malmö Stad

Caroline Larsson, Landskapsarkitekt, Gatu- & Fastighetskontoret

Patrick Bellan, Trädspecialist, Gatu- & Fastighetskontoret

Magnus Svensson, Trädspecialist, Gatu- & Fastighetskontoret

Nätverk/Projekt

Superträdgruppen; Samverkansgrupp mellan Göteborgs Stad, Stockholm Stad och Malmö Stad rörande stadsträd. Nätverket har varit aktivt sedan 2016 och har regelbundna möten varje år där kunskap och tankar delas fritt mellan våra tre städer.

Syfte med resan

1. **Utöka och fördjupa samarbetet och samverkan mellan Stockholm, Malmö, Göteborg**

Stockholm, Malmö och Göteborg har sedan många år ett väldigt givande samverkansforum gällande arbetet med våra respektive trädbestånd. Inom detta forum har vi alla sett ett behov av en gemensam insamling av information, inspiration och inte minst kunskap och förståelse kring komplexiteten när det kommer till stadsutveckling kopplat till olika trädarter och deras krav på växtförutsättningar. Samtliga resmål är kopplade till någon del av livscykelkedjan för stadsträd. Se beskrivning av respektive resmål nedan för ytterligare information

2. **Öka kunskapen kring olika klimatanpassningsåtgärder kopplade till stadsträd**

Sverige står inför en omfattande förändring av inte bara klimatet som helhet utan som en konsekvens även mikroklimatet i våra storstäder. Varmare och torrare växtperioder kopplat till mer extrema skiftningar i både nederbörd och temperatur förändrar sakta men säkert förutsättningarna för städernas befintliga såväl som framtida trädbestånd. Den gröna infrastrukturen får också en allt viktigare roll i städernas arbete med att tackla såväl dagvattenhanteringen som de kraftiga värmeöar som uppstår i den hårdgjorda staden. Kunskapen i Sverige kring detta är i konstant utveckling och utvärdering och en regelbunden omvärldsbevakning är absolut nödvändig för att säkerställa stadens fortsatta arbete med klimatanpassning.

3. **Se exempel på träd igenom hela livscykeln, från plantskola till färdig plantering i stadsmiljö till fullvuxna exemplar**

Forskningsvärlden är överens om att våra inhemska trädarter i det stora hela inte klarar att leva i, än mindre frodas, i den extrema miljö som idag byggs i våra städer. Kopplat till klimatförändringarna genererar det en nödvändighet att hitta referenser, för både nya trädarter men också befintliga stadsmiljöer som helhet, från områden i Europa som idag har liknande förhållanden som det vi ser växa fram i Sverige. Tyskland, Belgien och Nederländerna är exempel på länder där det finns städer som redan arbetar med samma problematik vi nu upplever här hemma och

som använder en rik variation av trädarter, unikt anpassade för att klara av de tuffa förhållanden som numera utgör våra egna svenska stadsmiljöer.

Förberedelser inför resan

Aktiviteter, formella och informella

Utrecht 12.30-16.30 – gemensam stadsvandring måndag eftermiddag

Hilversum 08.30-17.00 – representanter från Hilversum stad guidar på förmiddagen, efter lunch guidning av personal i lokalt pinetum

Van Den Berk 08.00-16.30 – heldag rundresa med guide för att titta på träd i olika tillväxtfaser i den 400 ha stora plantskolan Van Den Berk Nurseries

Boskoop – stadsvandring och besök hos två olika specialistplantskolor samt avslutande rundvandring i en av Hollands anlagda naturparker.

Samtliga dagar intogs gemensam lunch och middag för alla deltagare.

Exploateringsförvaltningens/Göteborgs Stads bidrag

Göteborgs Stad deltog med fyra representanter från tre olika förvaltningar. Utöver det så bidrog Exploateringsförvaltningen med administrativa insatser i form av bokning av hotell och minibuss. Kostnader fördelades i efterhand ut på samtliga deltagande städer och förvaltningar baserat på kostnad per person. Inför resan deltog Oskar Hägg i den övergripande planeringen av resmål och resväg.

Erfarenheter/exempel att ta med hem

Utrecht – Måndag 4/9

Utrecht är i dagsläget den snabbast växande staden i Holland med exploatering och nybyggnation som en alltjämt pågående del av stadsbilden.

Centralstationsområdet genomgick under åren 2011-2016 en stor ombyggnation inte helt olik den som idag pågår i Göteborg.

Figur 2- Centralstationsområdet i Utrecht

Figur 1 - Kanal för att hantera skyfall i centrala delarna av Utrecht

Det har lagts stor vikt vid dagvatten och skyfallshantering och rundvandringen i och omkring de centrala delarna gav intressanta exempel på både nybyggnation och integration av gammal befintlig stadsstruktur. Ur ett rent trädperspektiv var det väldigt givande att få en inblick i hur en del av våra identifierade framtidsträd faktiskt klarar mer extrema situationer, framförallt i den

äldre bebyggelsen längs med kanalerna. Värt att nämnas är hur välvuxna både plataner, berlineral och strandek växt sig i relativt begränsade utrymmen och fluktuerande vattennivåer.

Figur 4 - Berlineral planterad intill gammal kanalbebyggelse

Utrechts äldre delar gav också många exempel på ståtliga träd som blivit naturliga samlingspunkter för allmänheten, vare sig det är ensamma solitärer eller som skuggande tak på torgytor.

Figur 3 - Äldre platan som naturlig samlingspunkt och skugga

Figur 5 - Mindre torgyta med ett skuggande tak av plataner

Hilversum – Tisdag 5/9

Hilversum är historiskt sett känd som en stad med en stor artrikedom i sitt stadsträdsbestånd. Vid stadens grundande 1931 lade stadsarkitekt Willem Dudok stor tonvikt på det allmänna stadsrummet och staden hade en stadsträdgårdsmästare, Jan Meijer, som reste världen runt för att hitta passande arter för det lokala klimatet i Holland. Vi välkomnades på förmiddagen av representanter från staden som gav oss en snabb genomgång av stadens arbete med träd och var de befinner sig idag. Detta följdes av en guidad gångtur i de centrala delarna för att avslutas med en rundvisning i ett välkänt pinetum.

Det blev ganska omgående klart för oss alla att trots Hilversums historik och rykte så har det blivit ett stort kunskapsglapp från de första generationerna som anlade staden och dagens tjänstemän. Efter diskussioner och rundturer kunde vi konstatera att de ligger en bra bit efter våra svenska storstäders arbete med stadsträd, inte minst när det kommer till växtbäddar och dess utformning. I princip alla träd som planterats i hårdgjorda miljöer under modern tid kämpade med dålig vitalitet, torkstress och skadeangrepp. Kraven som Hilversum ställer på sina växtbäddar är milt uttryckt fattiga i jämförelse. Lärdomen från stadsbesöket kom därför att handla mer om vad som händer ifall vi inte håller på våra grundkrav kring trädens behov än om att få ny inspiration kring hur vi kan arbeta framåt.

Figur 7 - Diskussion kring injicering av näring och vitlök i befintlig växtbädd

Figur 6 - Effekt av för små växtbäddar, markbeläggning som knäcks

Det som blev mer av en inspirationsdel i besöket kom istället att bli eftermiddagens besök i det lokala pinetet. Här presenterades vi inför en enorm artrikedom, i många fall de enda exemplaren av specifika underarter i Europa. Göteborg Stad har en uttalad vilja att använda mer barrträd i stadsmiljön, inte

minst med tanke på barrträds utmärkta förmåga att hantera luftföroreningar. Och även om de specifika underarter som växte här inte alltid kan appliceras rakt av för Göteborgs lokala klimat så gav det ändå en känsla för formen och utseendet på flertalet olika släkter och arter.

Van Den Berk Nurseries – Onsdag 6/9

Plantskolan ifråga är Europas mest välsorterade och en av de största ytmässigt. Huvuddelen av plantskolan ligger i Holland där ca 400 ha är förlagda. Fokuset är att leverera stora trädkvaliteter av både enstammiga och flerstammiga träd. Vi hade turen att få en av familjen Van Den Berks söner som guide under dagen när vi åkte runt i anläggningen. En gemensam lista över arter och sorter som vi ville titta på och skaffa oss en uppfattning om hade tagits fram i förväg och delgetts vår guide.

Dagen började sedermera med en genomgång av de vanligare maskinerna som används vid upptagning av träd i plantskolan, något som var särdeles intressant då vår egen erfarenhet av träd från Holland är att dem ofta inte lever upp till våra krav på storlek på rotklump. Det visade sig dock att det går att specificera minsta

Figur 9 - Exempel på färdigklumpat träd klart för leverans

Figur 8 - Trädupptagningsmaskin modell större

storlek vid beställning, något vi inte vetat om.

Resten av dagen spenderades sedan ute bland raderna av träd där vi hade fokus på de släkter och arter som vi identifierat som framtidsråd här i Sverige. Bland annat rör det ek-släktet, zalkova-släktet och bäralms-släktet. Plantskolan i sig är för stor för att kunna täcka under endast en dags besök varför vi fick vara selektiva i vad vi tittade på. Resultatet var mer än tillfredsställande och vi kan inte nog understryka vikten av att kunna se dessa träd i större och mer välväxta

format. Då flertalet av nämnda arter bara nyligen börjat användas här i Sverige så är de lokala referenserna små och ofta icke existerande.

Figur 11 - Metasequoia 'Sheridan Spire', intressant sekvoja-sort med striktare krona än den rena arten

Figur 10 - Liquidambar 'Slender Spire', en extremt smalkronig ambraträd-sort för trånga utrymmen eller unika gestaltningar

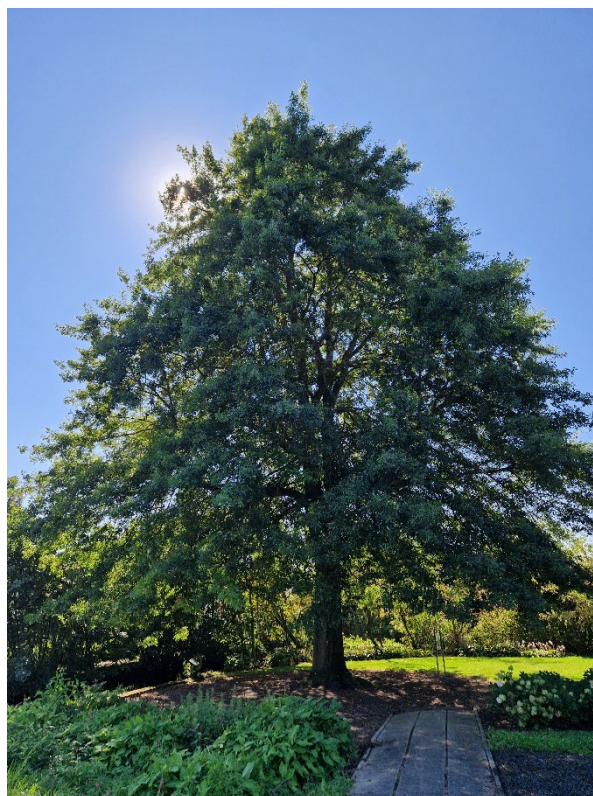
En diskussion som alltid kommer upp när vi samlas i det här gruppforumet är vikten av att kunna besöka plantskolorna och boka upp trädindivider på plats. En brist som vi i Göteborg alltså lider av då vi inte vet vilken kvalitet vi får på träden innan de faktiskt levereras, ofta med resultatet att vi behöver reklamera och behöva transportera hit nya träd. Detta trots att vi har strikta kvalitetskrav vid upphandling. För att inte tala om att Stockholm och framförallt Malmö tenderar att boka upp alla individer med bra kronstruktur, vilket lämnar oss med det som blir över hos plantskolorna. Vi konkurrerar i stor utsträckning om samma träd och arter hos samma leverantörer vilket sätter oss i baksätet i relation till de andra storstäderna. Detta skulle enkelt kunna undvikas, och kvaliteten säkras, om en liknande rutin togs fram för Göteborg som finns för Stockholm och Malmö. En lågt hängande frukt för oss att förbättra när det kommer till att kvalitetssäkra våra trädleveranser.

Boskoop – Torsdag 7/9

Boskoop är en region i Holland som i princip är byggt ovanpå vatten. Detta ger en unik miljö där hela området är uppdelat av kanaler och där tomter och gator har en extremt låg marknivå i relation till den normala vattennivån. Här finns också en stor mängd specialplantskolor med växtmaterial som de stora plantskolorna inte har i produktion. Sammantaget ger det en unik stadsbild där vi kunde åse fantastiska exempel på stora gatuplanteringar, bland annat i form av alléer av både formklippt kinesisk sekvoja och sumpcypress.

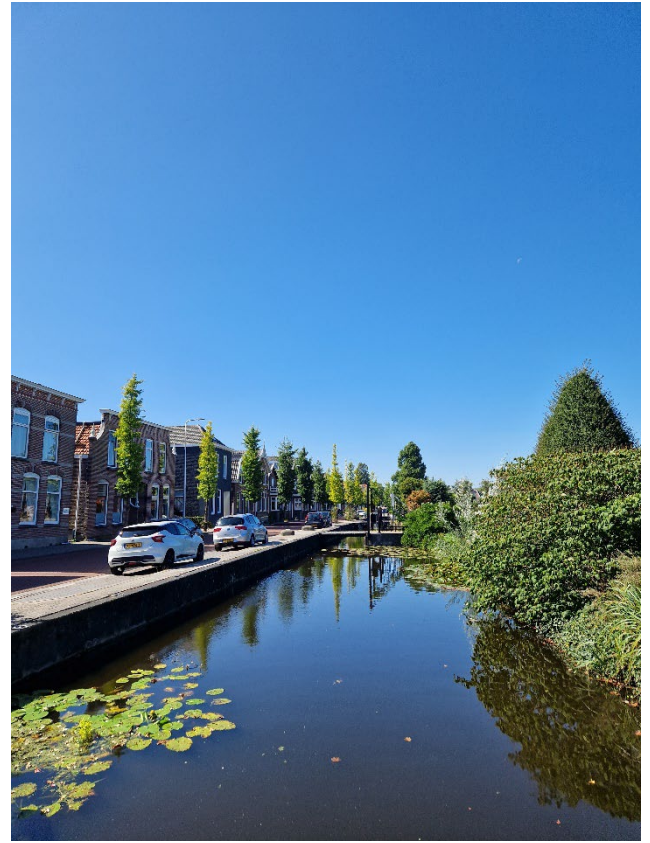
Figur 13 - Allé av formklippt kinesisk sekvoja

Figur 12 - Ensam solitär av kärrek

Figur 15 - Solitär av sumpcypress

Figur 14 - Typisk gatuutformning i Boskoop

Dagen och resan avslutades med ett besök i en av Hollands anlagda naturparker. Landet har ingen naturlig vegetation varför det har gjorts försök att återskapa vad som skulle kunna vara dylik vegetation. Parkerna är minutiöst skötta av personal med mångårig erfarenhet och utbildning. En skötselnivå som i Sverige skulle anses helt ogenomförbar. Men det sätter vår egen inställning till det gröna i ett annorlunda perspektiv när en ser länder som saknar den naturliga tillgången till det gröna som vi åtnjuter här i Sverige.

Plan för förankring/spridning i staden av erfarenheter/exempel från möte

Förhoppningen är att kunna dela med oss av den insamlade kunskapen och inspirationen till framförallt våra egna utbyggnadsenheter som ansvarar för utbyggnad av allmän plats. Till exempel skulle ett besök på enhetsmöte eller andra mötesforum kunna ske. Det är också viktigt att vi utvärderar resan både internt inom samverkansgrupp träd såväl som i Superträdgruppen.

Andra forum för spridning kan vara ledningsgrupper eller nämnder om det finns ett intresse för detta.